

Я. І. Волощук, О. Г. Нагибін

Дзюдо

ДЗЮДО (від япон. «дзю» – гнучкий, «до» – шлях) – вид єдиноборств. Для перемоги в стійці борець повинен виконати кидок суперника на татамі на спину, у положенні лежачи – больовий на руки чи на задуху прийоми або ж фіксоване утримання (30 сек.). Розвиток цього виду спорту починається зі школи «Кодокан» (від япон. «кодо» – проповідувати правду і «кан» – зустріч), яку заснував 1882 у Токіо Дзигоро Кано. Серед численних прийомів видів боротьби дзю-дзюцу, карате, сумо, айкідо та ін. Дзигоро Кано вибрав найефективніші, виключивши небезпечні для життя захвати й удари, розробив систему кидків і самострахування, склав правила змагань, надавши боротьбі спортивного характеру. 1889 відкрито першу школу дзюдо у Франції. 1934 організовано 1-й чемпіонат Європи (м. Дрезден, Німеччина). 1951 засновано Міжнародну федерацію дзюдо (Париж; станом на 1998 об'єднувала 175 національних федерацій). Спочатку змагалися без розподілу на вагові категорії. Перший чемпіонат світу відбувся у Токіо 1956 за участі 31 представника з 21 країни. 1964 дзюдо включено до програми 18-х Олімпійських ігор (Токіо), де змагалися у 3-х вагових категоріях (до 68 кг, до 80 кг, понад 80 кг) і абсолютній першості. Надалі вагові категорії періодично переглядалися і доповнювалися. У програмі 19-х Олімпійських ігор (Мехіко, 1968) змагань з цього виду єдиноборств не було, однак на наступних Іграх (Мюнхен, 1972) виступили понад 130 представників з понад 30 країн. Від 1975 проводять чемпіонати Європи, від 1980 – світу; 1992 у програмі Олімпійських ігор вперше з'явилися змагання з дзюдо й серед жінок. Понині світову першість у цьому виді спорту тримають японські борці.

В Україні дзюдо розвинулося від 1961 у зв'язку з ухвалою ЦР Спілки спортивних товариств і організацій СРСР готувати до 18-х Олімпійських ігор збірну команду з дзюдо на основі борців *самбо*. Старшим тренером призначено В. Андреєва. Уже 1962 збірна команда СРСР виступила на чемпіонаті Європи. Тренери з самбо [Г. Коновець](#) (Харків), А. Матюшенко (Одеса), І. Прищепа (Дніпропетровськ), Й. Ройтман (Львів) на чолі зі ст. тренером збірної команди України [Я. Волощуком](#) (Київ) зробили вагомий внесок у розвиток дзюдо в Україні. Серед членів збірної команди СРСР, перших чемпіонів Європи, – представники української школи дзюдо [А. Бондаренко](#) (Берлін, 1964; м. Остенде, Бельгія, 1969; вагова категорія до 80 кг), *В. Саунін* (м. Лозанна, Швейцарія, 1968; абсолютна першість), *В. Хуспиш* (Мадрид,

1965) та *О. Шуклін* (м. Вурбург, Нідерланди, 1972; обидва – у командних першостях). 1969 проведено 1-й (неофіційний) чемпіонат України з дзюдо. Тоді в Україні відбулися товариські зустрічі зі збірними командами Японії та Франції. Таким чином, українська школа дзюдо стала одним із опорних центрів підготовки до 20-х (Мюнхен, 1972) і 21-х (Монреаль, 1976) Олімпійських ігор, де призові місця посіли *А. Новиков* (3-є м., вагова категорія до 70 кг), *В. Двойников* (2-е м., до 80 кг) та *С. Новиков* (1-е м., понад 93 кг). 1973 засновано Федерацію дзюдо СРСР і в грудні того ж року в Києві організовано 1-й офіційний чемпіонат СРСР, серед призерів якого – українські спортсмени *А. Новиков*, *В. Рухлядєв* (до 93 кг; обидва – 1-е м.), *С. Мельниченко* (до 63 кг), *В. Антонов* (до 70 кг), *О. Рисенков* (до 93 кг), *С. Новиков* (понад 93 кг і в абсолют. першості; усі – 3-є м.). Чемпіонами Європи 1973 (Мадрид) і 1974 (Лондон) в особистому й команд. заліках стали *С. Мельниченко* та *С. Новиков*. Срібні нагороди чемпіонату світу 1975 (Відень) здобули *В. Двойников* (до 70 кг) та *С. Новиков* (понад 93 кг), вони ж – переможці чемпіонату Європи 1976, що відбувся у Києві. Після цих успіхів частину представників української школи дзюдо переведено до Москви, зокрема *С. Новикова*, *В. Биченка*, *М. Жихарева*, а тренування спортсменів зосереджено у центрах олімпійської підготовки. Остання перемога вихованців української школи дзюдо в складі збірної команди СРСР – чемпіон Європи 1989 (Гельсінкі) у командній першості *В. Юданов* (тренер – *Я. Волощук*).

Після створення національної Федерації дзюдо України (1991) перші успіхи на міжнародній арені належать юним вихованцям: 1-е м. на Європейських іграх кадетів 1993, 3-є м. на Всесвітніх іграх кадетів 1997, 1-е м. чемпіонату Європи 2001 серед юніорів у команд. першостях. Серед дорослих вдало на міжнародній арені першими виступили жінки: *Т. Бєляєва* стала бронзовий призеркою чемпіонату світу 1995 (Токіо) у ваговій категорії до 72 кг. Серед чоловіків – призери чемпіонатів Європи *Р. Машуренко* (3-ті м. 1995 та 2000 у вагових категоріях до 80 кг та до 90 кг відповідно), *І. Чимчиурі* (3-ті м. 1997 і 1998, до 73 кг), *Р. Мірзалієв* (2-е м. 1998, 3-є м. 2001, до 60 кг), *Г. Білодід* (1-і м. 2001 і 2003, до 73 кг), *М. Настуєв* (3-є м. 2002, до 66 кг), *В. Греков* (1-і м. 2002, 2003 і 2007, 3-є м. 2004, до 90 кг). Призери чемпіонатів Європи серед жінок – *А. Матросова* (3-ті м. 2000, 2002, 2004 і 2005, до 78 кг), *М. Прокоф'єва* (1-е м. 2004 і 3-є м. 2005, понад 78 кг) та *М. Прищепа* (3-ті м. 2006 і 2007, до 70 кг). На чемпіонатах світу срібний призерами стали *М. Настуєв* (Мюнхен, 2001) та *В. Бубон* (Каїр, 2005, до 100 кг), бронз. – *Є. Сотников* (Осака, 2003, понад 100 кг), *Г. Білодід* та *Р. Гонтюк* (до 81 кг; обидва – Каїр, 2005). На Олімпійських іграх бронз. нагороди вибороли *Р. Машуренко* (Сідней, 2000) та *Р. Гонтюк* (Пекін, 2008), срібну – *Р. Гонтюк* (Афіни, 2004). Крім того, національна збірна чоловіча команда України – бронзовий призер чемпіонату Європи 2003 (м. Брентфорд, Велика Британія). Від 1997 у Києві проводять міжнародні турніри категорії «А» Європейського союзу дзюдо – «Олімпійські надії» та «Тайфун на татамі» (засновник і організатор *О. Нагибін*). Основні центри дзюдо в Україні – Київ, Донецьк, Дніпропетровськ, Рівне.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Матвеев С. Ф., Волощук Я. І. Боротьба дзюдо. К., 1974;
2. Матвеев С. Ф. Тренінг в дзюдо. К., 1983;
3. Методика викладання дзюдо в закладах загальної середньої освіти. Київ – Чернівці, 2020.

Бібліографічний опис:

Дзюдо / Я. І. Волощук, О. Г. Нагибін // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24184>. – Останнє поновлення : 5 лют. 2024.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).